

humanitas



Inhoud

Op blz. 19: Een gecompliceerd spel van vraag en aanbod bemoeilijkt het werven van goede pleeggezinnen. W. Post beschrijft hoe dit verschijnsel heeft geleid tot de vorming van regionale pleeggezincentrales. Een werkgroep van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming heeft de toekomst van deze instellingen in studie genomen.

Op blz. 20 geeft H. van Dijk zijn eerste bijdrage als redacteur.

Wij zijn terecht niet meer tevreden met democratie in staatsrechtelijke zin. Er valt veel meer te democratiseren. Daarom spreken we nu zoveel van participatie, van democratisering in de samenlevingsopbouw en van inspraak als aanloop tot — of eufemisme voor — medezeggenschap. Alleen daarom al is het goed in dit artikel geen standpuntbepaling van Humanitas te zien, maar meer een poging van de schrijver om discussie uit te lokken.

Op blz. 25. De werkgroep Onderdak, van Humanitas en het Nederlands Genootschap tot Reclassering, hebben bepaald niet aan de weg getimmerd en daarom achtte de redactie het hoog tijd in dit blad eens een beschrijving op te nemen van het gedegen rapport dat deze commissie heeft uitgebracht. Beide organisaties hebben besloten de uitvoering van één der door de werkgroep aanbevolen projecten ter hand te nemen.

Op bladzijde 26 staat een artikel, oorspronkelijk geschreven voor het blad '1823' van het Nederlands Genootschap tot Reclassering, dat vertegenwoordigd is in het bestuur van de mr. A. de Graaf-stichting in Amsterdam.

Twee redactieleden van '1823' hebben het tehuis 'De Graafschap' bezocht en hadden een gesprek met de bureauleidster van de stichting en de directrice van het tehuis.

De tekst van het artikel is ons welwillend ter beschikking gesteld. De schrijver: H. Smits

Op blz. 28 volgt een derde, door H. van Schaaik geschreven, portret van een afdeling in de sfeer van het algemeen maatschappelijk werk. Ditmaal Enschede, onze volgende congresstad: geen worsteling om erkenning, maar nuchtere aanwezigheid, mogelijk gemaakt door pionierende vrijwilligers.

Op blz. 30.

Boekbesprekingen over: pleeggezinnen, adoptie en kinderrecht en over: discussiëren en vergaderen.



Uitgave van de Nederlandse Vereniging voor
Maatschappelijk werk Humanitas.

Redactie: T. van Grootheest, H. van Dijk, P. H. Hooy,
J. Terlouw, W. Post, H. v. Schaaik.

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam.
Telefoon 020 - 73 94 44.

Regionale pleeggezincentrales in opkomst

9000 pleegkinderen

We kennen in ons land vele instellingen, die zich in het kader van de kinderscherming bewegen op het terrein van de gezinsverpleging. Deze instellingen hebben de steun nodig van vele mensen, die bereid en in staat zijn hun gezin open te stellen voor kinderen, die door welke omstandigheden dan ook, opvoeding en verzorging nodig hebben in een ander, dan het eigen gezinsverband.

Mede dank zij de recente gegevens van een pleeggezinonderzoek, verricht door het Pedagogisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Utrecht weten we dat er van de ruim 18.000 kinderen, die aan totaal 118 voogdijinstellingen zijn toevertrouwd, plm. 9000 opgenomen zijn in een pleeggezin. Het aantal kinderen dat in een pleeggezin verblijft, krachtens de maatregel gezinsvoogdij is geringer en wordt geschat op plm. 1200 kinderen.

1000 nieuwe pleeggezinnen per jaar

Wanneer we er vanuit zouden gaan dat er jaarlijks een gemiddelde doorstroming zou zijn van 10 pct. en het aantal pleeggezinnen te plaatsen kinderen niet zou stijgen, dan hebben we jaarlijks plm. 1000 nieuwe pleeggezinnen nodig.

Hoe is het nu met het aanbod van pleeggezinnen? Hoewel er jaarlijks vele mensen zich bij de verschillen de instellingen als pleeggezin aanmelden, kan toch niet gesteld worden dat het aanbod voldoende is om aan de vraag naar pleeggezinnen te voldoen.

Hierbij komt bovendien een ander probleem om de hoek kijken, nl. de geschiktheid om als pleeggezin te fungeren, terwijl daarnaast niet ieder in beginsel geschikt pleeggezin, weer voor elk kind aangewezen is. In de praktijk zijn hierdoor de volgende situaties ontstaan. Elke instelling probeert afzonderlijk via allerlei wegen pleeggezinnen te werven. De pleeggezinnen die zich aanmelden worden onderzocht en al dan niet goed bevonden.

De plaatsing van een kind in het goed-bevonden gezin is echter afhankelijk van het feit of er een kind beschikbaar is, dat bij dit gezin past.

Een en ander wordt gecompliceerder wanneer een gezin zich bij meerdere instellingen aanmeldt, of wanneer het gezin bij de ene instelling is afgewezen en zich daarna bij een andere instelling aanmeldt.

Het gevolg van een en ander is dan ook geweest dat het beeld van de werving van pleeggezinnen chaotisch aan doet en dat vele pleegouderonderzoeken dubbel verricht worden en dat vele gezinnen niet adequaat ingeschakeld konden worden.

Wij menen te mogen stellen dat uit het onbepaald dat bij de verschillende instellingen hierover ontstaan is, het plan is geboren om de activiteiten rond de werving en selectie van pleeggezinnen te gaan bundelen.

Centralisering

Enige jaren geleden, het eerst in Rotterdam, en later in Den Bosch, ontstonden centrales die zich met genoemde gebundelde activiteiten gingen bezighouden. Toen ook elders in het land stemmen opgingen om te komen tot oprichting van dergelijke instituten, besloot het bestuur van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming medio 1967 een werkgroep in het leven te roepen die tot taak kreeg een advies uit te brengen over de vraag of de oprichting, c.q. bevordering van de instandhouding van bestaande, regionale pleeggezincentrales, al dan niet de steun van de federatie zou moeten hebben. De conclusies, die in het advies van genoemde werkgroep naar voren zijn gebracht, zijn door het bestuur van de Nationale Federatie begin 1968 aanvaard.

In het kort komen dez e conclusies hierop neer:

Samenwerkingsverbanden in de vorm van pleeggezincentrales kunnen een nuttige functie vervullen, omdat zij grotere mogelijkheden bieden dan de individuele instellingen met name ten aanzien van:

- de coördinatie van de werving van pleeggezinnen
- daarmee samenhangend: bevordering van een juiste beeldvorming in de kinderscherming
- vergroting van de deskundigheid en vaardigheid der maatschappelijk werkers t.a.v. onderzoek van adspirant-pleegouders
- grotere uniformiteit in de onderzoeksmethodiek
- meer eenheid terzake van selectie criteria
- meer uniformiteit ten aanzien van de rapportage
- meer continuïteit in de werving
- registratie van pleeggezinnen
- betere dienstverlening aan adspirant-pleegouders door instellingen
- het verzamelen van materiaal voor wetenschappelijk onderzoek.

Voorts was de werkgroep van mening dat willen deze mogelijkheden volledig tot hun recht komen, het noodzakelijk zal zijn dat er een sluitend net van regionale pleeggezincentrales komt en een landelijke coördinatie van deze regionale centrales.

Aansluitend hierop zal de opzet van de regionale centrales algemeen dienen te zijn.

De werkgroep heeft gedacht aan een

voorlopige opzet van vijf regionale centrales, waarbij als praktisch uitgangspunt de territoriale indeling van de gerechtshoven zou kunnen worden aangehouden.

Inmiddels zijn thans de volgende regionale pleeggezincentrales tot stand gekomen:

- a) Stichting Centrale voor Pleeggezinnen Noord-Holland-Utrecht te Amsterdam,
- b) Stichting Centrale voor Pleeggezinnen Zuid-Holland te Rotterdam,
- c) Stichting Centrale voor Pleeggezinnen Noord-Brabant-Limburg te 's-Hertogenbosch,
- d) Vereniging Gelders Overijsselse Pleeggezincentrale te Zwolle.

Organisatie en werkwijze van de Centrales

Voorts zijn er besprekingen gaande om in de drie noordelijke provincies een vijfde pleeggezincentrale in het leven te roepen. Het is een verheugend verschijnsel dat de Nederlandse Kinderbescherming in staat bleek om in vrij korte tijd tot een dergelijke ingrijpende samenwerking te komen.

Dit wil echter nog niet zeggen dat alle moeilijkheden overwonnen zijn, integendeel ze komen nu in volle sterkte op ons af.

Mogen we er enkele noemen?

In de eerste plaats denken we dan aan de noodzakelijke personeelsbezetting van de respectievelijke centrales, en de vraag hoe zij verder geoutilleerd moeten zijn. Nauw hiermee samenhangend is de problematiek rondom de financiering van deze centrales. Het Ministerie van Justitie heeft, zij het op beperkte schaal, een begin gemaakt met de subsidiëring van de twee langstwerkende centrales, terwijl daarnaast het Nederlands Comité voor Kinderpostzegels bereid bleek startsubsidies te verstrekken. In de tweede plaats zal iedere centrale met de kinderschermingsinstellingen

in zijn werkgebied tot afspraken dienen te komen over de te volgen werkwijze: Op welke wijze vinden de pleegouderonderzoeken plaats; hoe worden de gegevens verwerkt; hoe komen de instellingen die pleeggezinnen nodig hebben aan de reeds onderzochte pleeggezinnen; vindt er een introductie van de instellingen door de centrale plaats en hoe; hoe is de procedure wanneer een pleeggezin door de betrokken instelling niet ingeschakeld wordt?

Kortom vele vragen, die pas na vele onderlinge gesprekken tussen alle partners en opgedane praktijkervaringen tot een oplossing gebracht kunnen worden.

Een afzonderlijk punt hierbij is de rela-

Open opbouwwerk en democratie

tie van de centrales tot de landelijk werkende voogdij-instellingen. Incidenteel zijn er reeds contacten gelegd, doch tot een op elkaar afgestemd overleg is het nog niet gekomen.

Als een derde nog op te lossen probleemveld is de kwestie van bundeling van de regionale pleeggezinnencentrales.

Als een van de grote voordelen van de oprichting van pleeggezinnencentrales werd gezien het komen tot een goede registratie van alle pleeggezinnen in ons land. Dit zou echter moeten inhouden dat de genoemde centrales zich zouden verenigen in een klein landelijk centrum, waarvan een klein landelijk apparaat ondermeer de centrale registratie zou gaan verzorgen, alsmede de landelijke werkingsacties voor nieuwe pleeggezinnen. Het zal de lezer duidelijk zijn dat de pleeggezinnencentrales nog niet toegekomen zijn aan de concretisering van dit landelijk centrum en het daarbij benodigde apparaat. Wel bestaat er van het begin af aan een landelijke werkgroep, waarvan alle centrales deel uitmaken, zodat wij er van overtuigd zijn dat genoemd landelijk centrum te zijner tijd eveneens van de grond zal komen.

Zoals u uit bovenstaande begrepen zult hebben zal het nog geruime tijd duren eer de pleeggezinnencentrales in optimale vorm zullen werken. Er zullen strubbelingen komen, er zullen fouten gemaakt worden, kortom de centrales zullen nog een zware tijd tegemoet gaan voordat zij hebben kunnen bewijzen dat zij de efficiëntie en de beeldvorming binnen een deelgebied der kinderbescherming hebben bevorderd.

W. POST

Het dorp X, een onderdeel van de gemeente(Y), ligt in het Zuidhollandse merengebied. Deze geografische ligging heeft tot gevolg gehad, dat naast de van oudsher bestaande veeteelt, een nieuw middel van bestaan is gekomen: het watertoerisme. De bevolking is in aantal vrij lang constant gebleven. Pas na 1964/65 is er wat uitbreiding gekomen, als resultaat van een woningbouwproject van plm. 60 huizen. Er was totaal geen behoefte aan dit aantal huizen ter leniging van de plaatselijke woningnood. Het Gemeentebestuur hield echter rekening met het harde feit, dat er geen aannemer bereid is woningwet- en premiewoningen te bouwen, als er niet wat huizen in de vrije sector tegenover staan.

Na het gereedkomen van deze huizen was het mogelijk de bevolking van het dorp te verdelen in twee groepen: de autochtonen en de allochtonen. Onderwijsniveau en diensgevolge het inkomen van de eerste groep is vrij laag. Deze konstatering zou de basis kunnen zijn van een zeer uitgebreid scala van vooroordelen bij de nieuwkomers met betrekking tot de geboren inwoners van x. Over het algemeen genomen is dit niet het geval. De oorspronkelijke inwoners hebben eerder een vooroordeel over zichzelf. Ze vinden zichzelf nogal defaitistisch en derhalve apathisch met betrekking tot zaken als het verenigingsleven, gemeentebestuur en -politiek. Dit is een mening, die niet gestaafd kan worden met de feiten: Het verenigingsleven bloeide en bloeit. Bij de dorpspolitiek liggen de zaken, oppervlakkig gezien, anders. Het college van B. en W. heeft kans gezien door het in stand houden van een gebrekkige communicatie met de dorpsbewoners — het aankondigingbord is al tijden lang niet meer in gebruik — betreffende veel zaken een sfeer van onkwaatsbaarheid om zich op te bouwen. Bovendien worden nogal wat agendapunten in geheime raadsvergaderingen behandeld, waarmee de discussies voorafgaande aan stemmingen in de openbare raadsvergaderingen volledig weggevallen. Geen wonder dat de inwoners zich niet meer betrokken voelen bij de plaatselijke politiek. Dit is althans de geldende mening. In feite is er juist een sterke interesse, die zich uit in een levensgroot onbehagen met betrekking tot het college van B. en W. De sfeer is een beetje broeierig en er hoeft maar iets te gebeuren of de zaak zou in lichterlaaie staan. Hoe kan het ook anders, dat 'iets' gebeurt. Aanleiding is het in 1965 goedgekeurde bestemmingsplan. Een groepje van vijf nieuwkomers gaat dat plan eens kritisch bekijken. Conclusie: het is zoals alle bestemmingsplannen: lange rechte straatjes, eindeloze rijen garages, geen kinderspeelplaats — overigens broodnodig in X — ieder losstaand grassprietje wordt gebruikt voor het vee — en de hele mikmak op zijn Jan Boerefluitjes de polder in.

De groep van vijf besluit een brief te schrijven aan B. en W. met het verzoek wederzijds van gedachten te wisselen

over het bestemmingsplan. 'Indien dit gewijzigd kan worden,' zo luidt ongeveer de tweede vraag, 'in welke vorm kan de totale bevolking daarbij betrokken worden?'

Na schriftelijk aandringen van de groep wordt de brief beantwoord. De strekking van de brief: het is, dat u een kaartje hebt geschreven met het verzoek antwoord te krijgen op uw brief, anders hadden we de zaak gelaten voor wat het is. U zult nu wel begrijpen, dat wij, B. en W., negatief hebben beslist.

Dit provocerend schrijven — gesteld in de puurste regentenstijl — roept nieuwe acties van het werkgroepje op. Er wordt contact gezocht met mededorpsbewoners, waarvan wordt vermoed dat zij voor deze materie belangstelling hebben. Het werkgroepje groeit uit van 5 tot 15 leden. In een eerste bijeenkomst besluiten nieuwe en oude inwoners in de allergrootste harmonie een voorlichtingsavond te houden. Informatie gaat vooraf aan inspraak, of zoals ir. A. de Gier, voorzitter van de N.B.V. zegt: 'Het grote vermogen van bevolkingsgroepen om vaak ingewikkelde problemen aan te kunnen, mits zij over de goede informatie beschikken en een stuk verantwoording moeten dragen.' De staatssecretaris van C.R.M., mr. v. d. Poel, heeft zich op de Diocesane Charitasdag 1967 in dezelfde trant uitgesproken: 'Een streven naar participatie van de bevolking bij de welzijnsbehartiging zal moeten beginnen met het zorgdragen voor een goede communicatie. Op zijn minst behoort de bevolking geïnformeerd te zijn...'²

Een tweede besluit houdt in dat voorlopig nog geen organisatievorm gekozen zal worden.

De burgemeester wordt benaderd met het verzoek toestemming te geven aan de gemeentearchitect als spreker op te treden. Hij zal het bestemmingsplan nader toe lichten. De burgemeester geeft die toestemming, maar hij vindt de hele zaak het karakter dragen van buitenparlementaire oppositie. Hij en zijn wethouders zullen een persoonlijke uitnodiging niet honoreren.

De Nationale Stichting 'Nieuwe Woonvormen' te Amersfoort levert de kinderarts Ph. H. Fideldij Dop — onderwerp

van zijn praatje 'Invloed van het wonen op het kind — en haar ster-architect Jan Verhoeven, die dia's zou vertonen van het door hem gecreëerde experimentele wijkje te Hoevelaken.

Eén van de leden van het werkgroepje verklaart zich bereid een 'studiereis' te ondernemen naar de gemeente Landsmeer om zich uitgebreid te laten voorlichten over de daar gerealiseerde inspraak van de bevolking bij het uitbreidingsplan. De opgedane kennis zal hij proberen over te brengen op de — hopelijk talrijke — aanwezigen op de voorlichtingsavond.

Als laatste voorlichter treedt op de architect van de te bouwen kleuter- en lagere school te x. De omgeving van de scholen, die in het bestemmingsplan zijn gesitueerd, heeft hij volgens zijn eigen inzichten aangepast aan de behoeften van de kinderen. Het stedenbouwkundig adviesbureau heeft ook daarmee weer geen rekening gehouden. De architect vertoont ook dia's van een gerealiseerd stukje stadsplanning, waaraan menig gemeentebestuur een voorbeeld kan nemen.

De avond is een groot succes. De opkomst is groot, plm. 80 pct. van de gezinnen heeft een afgevaardigde gestuurd. Opvallend is dat alle sprekers — behalve de gemeente-architect en de hem vergezellende stedenbouwkundige van het bureau dat het uitbreidingsplan ontworpen heeft — de woningbouw willen aanpassen aan de mens. Eén opmerking van de stedenbouwkundige is het onthouden waard: 'X is te klein voor inspraak.'

De discussie na de pauze is van een uitzonderlijk hoog niveau. Fidedij Dop: 'Ik heb veel van deze avonden bijgewoond, maar een dermate deskundige bevolking heb ik nog niet meegemaakt.'

De avond verzandt niet; er wordt een concept-brief, gericht aan de gemeenteraad, voorgelezen met daarin het verzoek de bevolking inspraak te geven bij het bestemmingsplan. Iedereen stemt vóór het verzenden van de brief, nadat er twee veranderingen zijn aangebracht. De brief is verstuurd en is inmiddels met goedvinden van de Gemeenteraad door B. en W. beantwoord en wel negatief. Argumenten: dit plan is gemaakt door deskundigen; formeel is de Gemeenteraad de instantie die beslist en daar komt niets of niemand bij; de vijf oorspronkelijke initiatiefnemers wonen uit eigen vrije wil en op eigen kosten in een nieuwbouwwijkje en mede daarom is inspraak niet mogelijk. B. en W. verschuilen zich in de brief achter een in deze tijd niet meer voor mogelijk gehouden formalisme, vermoedelijk uit een zekere — overbodige — angst.

Overbodig, omdat men in de werkgroep geen poging onbenut heeft gelaten het Gemeentebestuur duidelijk te maken dat als er een bepaalde vorm van inspraak gerealiseerd zou worden, die inspraak niet zou plaatsvinden met uitschakeling van, maar juist in samenwerking met het Gemeentebestuur.

Welzijn en democratie

Er zitten enige opmerkelijke kanten aan deze zaak, die nog steeds de gemoederen in Hoogmade bezighoudt.

In de allereerste plaats: het is vrijwilligerswerk, niet zozeer in het kader van de sociale dienstverlening als wel in de sector opbouwwerk. De vrijwilligers werken in x als bundelende kracht om het algemeen, maar toch verspreid levende onbehagen met betrekking tot het beleid van het gemeentebestuur inzake de leefsituatie en de plaatselijke democratie te mobiliseren. Het uiteindelijke doel van deze activiteiten is te komen tot een door de inwoners zelf te bepalen welzijnsbeleid.

Een tweede aspect is de politieke aanpak; er wordt gestreefd naar een uitbreiding van de formele democratie naar een sociale democratie. Is dit wel een typische vrijwilligerstaak? Historisch gezien in ieder geval niet, althans in Nederland niet. Men is blijven steken in de liefdadigheid. In de Verenigde Staten van Amerika kwalificeert men het vrijwilligerswerk vaak als 'the backbone of democracy'.³ Het is moeilijk te geloven, maar er blijken daar toch nog mensen te zijn die de stelling verdedigen, dat vrijwilligers tot taak hebben drie belangrijke principes grotere bekendheid te geven:

1. ... dat geen goed sociaal spel kan ontstaan in relaties waarin de één commandeert en de ander gehoorzaamt, noch in situaties waarin één persoon of groep de middelen kiest en vervolgens de anderen als middel gebruikt.
2. ... dat verscheidenheid een essentieel deel is van het democratisch proces, en dat 'Democratie erkent dat rijkdom en vooruitgang het gevolg zijn van een proces dat de individuele mensen in staat stelt zichzelf te verwezenlijken, in plaats van hen te dwingen hun verscheidenheid te onderdrukken zodat er een uniformiteit — karakteristiek voor totalitaire stromingen — ontstaat.'
3. ... dat de delen van de moderne samenleving onderling afhankelijk zijn en dat erkend moet worden dat het welzijn van ieder mens, van iedere groep of gemeenschap onlosmakelijk verbonden is met het welzijn van het geheel. Dit betekent dat alle individuen, groepen of gemeenschappen zich moeten bezighouden met de ontwikke-

ling van materiële, menselijke en wetenschappelijke hulpbronnen om te voorzien in alle behoeften van alle mensen en bepaald niet om te voorzien in de behoeften van gevestigde belangen van één persoon of groep.⁴

Sociale wijkopbouw, samenlevingsopbouw, welzijnsbeleid, maatschappelijk welzijn en democratie zijn zo nauw met elkaar verweven begrippen, dat het moeilijk is te zeggen welk ervan de voorrang in onze aandacht verdient. Dit probleempje is desalniettemin snel en eenvoudig op te lossen door de democratie en de verdere uitbouw ervan de primus inter pares te noemen.

In Nederland heeft langzamerhand de discussie over de relatie tussen welzijn en democratie een aanvang genomen. De Diocesane Charitasdag 1967 was aan dit onderwerp gewijd. In het openingswoord maakt de voorzitter, mr. E.A.M. Lamers, een behartenswaardige opmerking: 'Wij wensen geen ... passief (op dit woord wordt later teruggekomen, Van D.) verzorgd zijn der burgers van de wieg tot het graf, maar wel een welzijnsbeleid met de mogelijkheden van samenspraak en samenwerking tussen overheid en particulier initiatief, inspraak van alle betrokkenen'.⁵ De al eerder geciteerde mr. H. J. van der Poel zegt op dezelfde dag: 'Een welzijnsbeleid zonder inspraak kleineert deze bevolking en is geen welzijnsbeleid hoe goed de bedoeling ook moge zijn...'⁶

Democratie in Nederland

Er is een goede reden om in groter — de Nederlandse samenleving — en in kleiner verband — het dorp x — aandacht te schenken aan het democratisch gebeuren. Na W.O. II is de wederopbouw van ons land min of meer in handen gegeven van economen, technici en hoog-gekwalficeerde beroepsbestuurders. Dit zijn mensen en groeperingen, die bijzonder moeilijk te controleren zijn. Zij zijn erin geslaagd, een welvaartsstaat op te bouwen, die wel wordt ge(dis)kwalificeerd als 'de consumptiemaatschappij'; hebben we ergens behoefte aan dan trekken we een lade van het overheidsbureau open en we nemen wat we nodig hebben. Er is een betrekkelijke welvaart, zodat de inhoud van de lade ons zelden zal teleurstellen. Kortom, we zijn erg tevreden over hetgeen de technocraten hebben gepresteerd. Ze mogen van ons verder gaan de consumptiemaatschappij te perfectioneren. Over een democratische controle maken we ons geen zorgen. In deze passiviteit schuilt een gevaar, een gevaar dat nog verstrekt wordt door een ander proces dat gaande is.

De Nederlandse samenleving is een pluriforme samenleving. Ieder lid van de bevolking is lid van, of refereert zich aan bepaalde groeperingen met bepaalde doelstellingen. Iedere groep heeft zijn eigen symbolen — kleding van gezagdragers in de groep, bepaalde uitdrukkingen —, (inwijdings)rituelen, normen en waarden. Men treedt alleen buiten zijn eigen groep om zedings- en missie-arbeid te verrichten, met andere woorden om zijn groep bij anderen te idealiseren en ook dikwijls genoeg de andere groepen door het slijk te halen. Een voorbeeld hiervan in een krant in 1959 (sic): 'Humanistische groeperingen staan op één lijn met die, welke het nationaal-socialisme voorstaan' ofwel 'Humanitas heeft gebrek aan zedelijke normen.'

In de jaren na de oorlog is er een duidelijk einde gekomen aan het geïsoleerde groepsdenken en aan de wederzijdse vooroordelen. In de jaren zestig is het proces nog versneld. De diverse groeperingen, en we zien het zeer duidelijk bij de confessionele groeperingen, zijn eerst onderhevig aan afbrokkeling — grote onkerkelijkheid — en groeien later naar elkaar toe. Symbolen worden van elkaar overgenomen, welke R.K.-geestelijke kleedt zich nog in het traditionele zwarte pak met het non-stop-boord?

De Amsterdamse R.K. studenten pastores spreken over 'het voorgaan in de dienst.' De dominee, die voorgaat in de R.K. dienst in de Utrechtse R.K. studentenparochie, is een symptoom van de nieuwste ontwikkeling op dit gebied. Op den duur zal men tot de ontdekking komen dat de tegenstellingen schijntegenstellingen waren; ja zelfs, dat een scheiding op basis van religie niet meer van toepassing is in de huidige samenleving. Een belangrijke constatering is dat de veranderingen begonnen zijn op het grondvlak.

Dezelfde ontwikkelingen, dezelfde snelle sociale verandering, maar nog in een vroeger stadium en eveneens ingezet op het grondvlak zijn gaande bij de politieke partijen. Afbrokkelingsverschijnselen aan de rand zijn geen uitzondering meer. Voorbeelden uit vroeger tijd G.P.V. en S.G.P. (afbrokkeling aan rechterzijde van de protestants-christelijke partijen) de partij van Welter (rechtse afbrokkeling van de K.V.P.), P.S.P. (afbrokkeling linkerzijde P.v.d.A.), P.P.R. (linkse afbrokkeling van het confessionele blok), D'66 (een linkse afbrokkeling van bijna alle grotere partijen). Wanneer zullen de politieke partijen ontploffen? Wat gebeurt er dan met de parlementaire democratie? Het systeem zal kunnen blijven bestaan, maar wie zal er inhoud aan geven? De laatste

vraag zal voorlopig nog onbeantwoord blijven. En hier schuilt nu het tweede gevaar: als er geen alternatief is dan zou het mogelijk kunnen zijn dat bepaalde anti-democratische krachten zich van de staat zullen meester maken. Hun kans van slagen is groot, want de bevolking is passief, apathisch. Zij zal niet protesteren, behalve wanneer zij merkt dat als zij de laden van het overheidsbureau opentrekt, daar niet meer de geneugten van de consumptiemaatschappij vindt, maar dwangmaatregelen. Het protest is dan te laat. Er zullen nog maar twee groepen zijn: de manipulaters en de gemanipuleerden.

Het klinkt allemaal erg pessimistisch en het hoeft allemaal niet te gebeuren, als er nu gezocht wordt naar alternatieve mogelijkheden. De taakopdracht is: we moeten met een plan komen tot herstructurering van de samenleving. Dit nu is een vrijwel onmogelijke zaak. De parlementaire democratie is ook niet van de ene op de andere dag uitgevonden. De ontwikkeling en de totstandkoming hebben — met allerlei onderbrekingen — eeuwen geduurd. Dat zoeken naar nieuwe alternatieve structuren moet op het grondvlak gebeuren. Het grondvlak, dat is het gezin, de school, de plaatselijke samenleving, het dorp x, bedrijf en universiteit e.d.

Een zelfde ideologie vindt men in een inleiding van dr. G. Hendriks, Directeur-Generaal voor 'Maatschappelijke Ontwikkeling' van het Ministerie van C.R.M., gehouden voor de internationale bijeenkomst van de Junior Chamber of Commerce in Helsinki (1966).

Heel kort samengevat houdt zijn betoog in: een integrale herstructurering van de samenleving door inspraak van de bevolking. De algemene aanpak bij de stedenbouw, die hij bepleit luidt: 'De planning en realisering van deze woon-eenheden is niet alleen een zaak voor stedenbouwkundigen of woningbouw. De sociale planning zal hand in hand dienen te gaan met de stedenbouw. Het is deze sociale planning welke in nauw overleg met de bewoners een goede sociaal-culturele infrastructuur en sociale opbouw van de wijk kan bevorderen.' Hoewel het zeer belangrijk is, dat een functionaris van het departement zich in deze zin uitspreekt, als hij alleen zou staan zou zijn stem als die van de roepende in de woestijn. In het al eerder genoemde verslag van de diocesane charitasdag 1967 lezen we in de inleiding van mr. G. H. E. Heygele: 'Structuur organisatie en taken van maatschappelijk welzijnsorganen' het volgende: Het streven naar democratisering verdient ongetwijfeld een gezond ideaal te worden genoemd. Dat streven is het, dat een der voornaamste achter-

gronden vormt van de gedachte omtrent de sociale wijkopbouw. Onze samenleving zal ingrijpend moeten worden hervormd, wil de wens tot medezeggenschap van velen onzer niet stuiten op de ondoorzichtigheid van haar structuur.⁸ Het gemeentebestuur van x plus y en waarschijnlijk veel plaatselijke en provinciale overheden, zouden de volgende uitspraak van mr. Heygele eens ter harte moeten nemen: 'Wel dient .. vast te staan, dat sociale wijkopbouw allerminst verwezenlijkt is, indien men zich koestert met de gedachte dat de individuele mens zich bij de democratie betrokken zou voelen door het bezit van het politiek stemrecht...'⁹

Het klinkt bijna te mooi om waar te zijn. Er wordt dan ook een domper op de vreugde, die deze citaten oproepen, gezet door de Minister hoogst persoonlijk: In haar rede ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van de N.B.V spreekt zij vol enthousiasme over inspraak, medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid die 'in velerlei organisatorische vormen gestalten krijgen.'¹⁰ Voor de activiteiten in x betekent dit dat om ooit in aanmerking te komen voor subsidie, er een organisatorische vorm gevonden moet worden die in de plaats komt van de anarchistische structuur van de huidige werkgroep. Er zal een voorzitter, een secretaris, een penningmeester e.d. moeten komen. Kortom, de kans voor de apparatsjiks. Er is een organisatorische mogelijkheid om de nadelen van structurering te omzeilen. Er komt een vereniging of stichting met een bestuur dat allerlei technisch-organisatorische zaken behartigt, met daarnaast vrijwillige adviseurs. Misschien dat op deze wijze het 'open' opbouw-werk in X kan blijven functioneren.

Taakverbreiding

Ligt er nu op het gebied van de uitbouw van de parlementaire democratie tot een sociale democratie voor Humanitas een taak? Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord, immers Humanitas houdt zich bezig met opbouw-werk en welzijn. Deze motivering is misschien iets te eenvoudig.

Allereerst speelt hier een rol de al eerder genoemde ontwikkeling in de samenleving, namelijk die tendens de bestaande tegenstellingen op levensbeschouwelijk gebied niet zo ernstig te nemen als men nog enige tijd geleden placht te doen. Die ontwikkeling gaat niet voorbij aan de instellingen voor sociale dienstverlening; in tegendeel, er speelt zelfs nog een factor een rol, die deze ontwikkeling versnelt. Binnen al de instellingen wordt steeds meer nadruk gelegd op de professionalisering. Wetenschappelijke inzichten gaan

steeds meer een bijdrage leveren aan de hulpverlening.¹¹ De leerstellingheid op basis waarvan de sociale dienstverlening werd verricht, verdwijnt uit de bagage van de beroepskrachten, het grondvlak, en zal uiteindelijk de samenwerkingsorganen doen inzien dat een apart bestaan, een naast elkaar staan, niet meer strikt noodzakelijk is. De samenwerking heeft zich aangediend. De volgende vraag die dan opkomt is dan: Heeft Humanitas dan nog een recht van bestaan?

Mijns inziens heeft Humanitas zeer zeker dat recht. Het is slechts nodig om de statuten te voorschijn te halen, open te slaan en artikel 2 te lezen. De in dit verband belangrijke passages zijn:

1e. '... de .. erkenning van het recht op en de plicht tot zelfbestemming en zelfontplooiing voor ieder mens ...'

2e. 'dat het maatschappelijk werk behoort te worden gedragen door een in gemeenschapszin wortelend besef van verantwoordelijkheid zowel voor het lot van de naaste als voor het welzijn van de samenleving.'

3e. 'dat het maatschappelijk werk een bijdrage behoort te leveren tot een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.'

Er staan in artikel 2 nog wel enkele zinsneden, die voor dit betoog belangrijk zijn, maar de drie citaten zijn voorlopig voldoende.

Om met de laatste te beginnen: dit is de positieve neerslag van het bezwaar van de oude socialist, die het traditionele maatschappelijk werk als 'lapwerk' plachten te betitelen. Met dit lid van artikel 2 'hebben wij ons maatschappelijk werk willen plaatsen in een breder kader. Daarmee gaat het een positieve bijdrage leveren in de strijd voor een betere maatschappij'.¹²

De eerste twee citaten uit het betreffende artikel van de statuten hebben betrekking op de democratie, want wat wil zelfbestemming en zelfontplooiing anders zeggen dan dat wij zelf ons lot en ons welzijn in handen kunnen nemen en niet passief overlaten aan een oncontroleerbaar groepje economen, technici en hoog-gekwalficeerde bestuurders.

In het artikel in het congresnummer van het kaderblad van oktober-december 1963 formuleert J. in 't Veld het als volgt: 'Vrij algemeen wordt nu wel ingezien, dat het een te simplistische opvatting is te verwachten dat, als de maatschappelijke verhoudingen maar verbeteren, de mens zich vanzelf wel zal aanpassen. Thans overheerst het inzicht, dat juist deze aanpassing van mensen en groepen aan snelle economische en sociale veranderingen grote moeilijkheden oproept. Het proces, dat

onze westerse maatschappij thans doormaakt, bergt het gevaar in zich dat het persoonlijk verantwoordelijkheidsbesef afstompt, dat de mens passief wordt, dat de belangstelling in geestelijke waarden wordt verdrongen door jacht naar oppervlakkige genietingen, dat een geestelijk nihilisme steeds meer terrein gaat winnen'.¹³ Om dit proces van een steeds grotere apathie en passiviteit tegen te gaan moet er een beroep gedaan worden op o.a. vrijwilligers. Zij hebben een taak in het kader van de snelle sociale verandering. Een snelle en ingrijpende verandering in normen en waarden doet de mensen het oog op de sociale omgeving verliezen; de normen en waarden worden diffuus en op hun kop gezet. De mensen moeten wel in een zekere apathie wegzinken, van hun omgeving vervreemden, met alle funeste gevolgen van dien b.v. a-democratisch gedrag.¹⁴ Het zijn niet alleen de bij het maatschappelijk werk of opbouwwerk betrokken mensen die, na een analyse van de samenleving tot die conclusie komen. Eén van de bekendste Amerikaanse sociologen C. Wright Mills¹⁵ kwam na een ontleding ook tot de constatering dat er grote apathie was onder de Amerikanen. Die constatering was niet zo bijzonder, maar hij formuleerde een aantal handelwijzen, die we terugvinden in het boek *The Citizen Volunteer* omschreven als 'the issues of the day'.¹⁶ Ook in de Verenigde Staten is de democratie zo'n topic. Een bekend vrijwilligersinstituut in de Verenigde Staten is the Foreign Policy Association. Het doel is een mede-verantwoordelijkheidsgevoel te kweken bij zoveel mogelijk Amerikanen met behulp van bestudering van min of meer actuele politieke zaken. Het ligt niet in de bedoeling om bepaalde kandidaten voor functies in het politieke leven naar voren te schuiven enerzijds, of een anti-campagne te voeren anderzijds. Er worden alleen visies van kandidaten bestudeerd en men brengt deze informatie over naar de kiezer. Alweer het woord 'informatie', maar de noodzakelijkheid ervan kan niet genoeg naar voren worden gebracht.

Ook in Nederland gaan er stemmen op een dergelijk instituut op te richten. In de Volkskrant van 19 maart wordt het Utrechts initiatief genoemd om te komen tot de oprichting van een Instituut voor de Studie van Democratische Instellingen. De taak van het Instituut zal zijn om door middel van verdergaande studies een kritische instelling bij het publiek te kweken ten aanzien van maatschappelijk politieke vraagstukken. Ook zal het instituut moeten nagaan in hoeverre deze kritische houding in het

onderwijs betrokken kan worden en wat de rol van de massamedia is met betrekking tot democratisering. De praktische toepassing van verworven inzichten blijft voorop staan. Er wordt een speciale staf voor dit werk aangetrokken.

Als de oprichting lukt en het instituut functioneert dan zou men kunnen spreken van een professionalisering van het vrijwilligerswerk op het gebied van de uitbouw van de democratie. We zien in versneld tempo hetzelfde gebeuren als bij de sociale dienstverlening: eerst de liefdadigheid met vrijwilligers, dan professionalisering van het werk met beroepskrachten.

Misschien kan dit toekomstig instituut een aangesloten instelling van Humanitas worden.

H. VAN DIJK

¹ A. de Gier: 'Samen leven dicht bij huis' in *De Schalm*, december 1968, 25e jaargang, nr. 6, blz. 439.

² H. J. van der Poel in *Democratie en Maatschappelijk Welzijn*, verslag diocesane charitasdag 1967 van het bisdom Rotterdam, blz. 8.

³ N. E. Cohen: *The Citizen Volunteer*, New York 1960.

⁴ N. E. Cohen: op. cit. blz. 226.

⁵ E. A. M. Lamers, op. cit. blz. 4.

⁶ H. J. van der Poel, op. cit. blz. 8.

⁷ G. Hendriks: 'Opbouwwerk in landen met een hoog ontwikkelingsniveau.' Uitgave C.R.M., blz. 14.

⁸ G. H. E. Heygele, op. cit. blz. 22.

⁹ G. H. E. Heygele, op. cit. blz. 24.

¹⁰ M. A. M. Klompé: 'Buurtwerk, samenlevingsopbouw in het directe woon- en leefmilieu' in *De Schalm*, december 1968, 25e jaargang, nr. 6, blz. 426.

¹¹ R. A. E. Zijlman: 'Samen of apart' in *Humanitas*, december 1967, 22ste jaargang, nr. 6, blz. 104.

¹² J. in 't Veld: 'Humanitas in een geschonden wereld' in *Humanitas*, oktober-december 1963, 18e jaargang nr. 5-6, blz. 112.

¹³ J. in 't Veld, op. cit. blz. 112.

¹⁴ P. J. A. ter Hoeven, *Bedreigde Democratie*, Utrecht 1965.

¹⁵ C. Wright Mills, *De sociologische visie*, Utrecht 1963.

¹⁶ *Citizen Volunteer* op. cit. blz. 228.



Onze tijd

Nederland behoort tot
de zogenaamde rijke
landen.

U heeft een auto,
een televisie,
een wasautomaat?
Wellicht ook een
afwasmachine,
een mixer, een boot?

Het ligt allemaal
binnen de mogelijkheden.

Alleen een huis

Misschien in 1973
of in 1980.

Wat huizen betreft
kijken we niet op
een jaartje of wat.

Wat moet je ook
met een huis, als
je een auto, een
televisie, een boot . . .
(zie boven)

De problemen van een vervangend thuis

Een door Humanitas en Genootschap¹ gezamenlijk in 1966 in het leven geroepen Werkgroep Onderdak² (een korte benaming voor een veelomvattend onderwerp) bracht medio 1968 een rapport uit als "follow-up" van een in 1961 op instigatie van Humanitas tot stand gekomen rapport. Het rapport dat thans onder de titel 'Een tehuis voor sociale (her)oriëntatie van jongemannen' voor ons ligt is in het bijzonder gericht op de praktische realisatie van een (eerste) tehuis.

Thuis

Het begrip 'tehuis' heeft in de afgelopen decennia wel eens een wat nare bijmaak gekregen, ondanks de verwantschap met 'thuis', dat voor ons allen zo veel betekent in ons leven. Eenvoudig niet weg te denken en als regel te associëren met begrippen als 'veiligheid' en 'warmte'.

Het trieste feit, dat een aantal leden in de samenleving hieraan niet of onvoldoende toekomt, is de aanleiding tot het rapport geweest en de uitwerking ervan is bedoeld om voor hen zulk een 'thuis' - let op de spelling zetter - te creëren.

Op het eerste gezicht lijkt dit een vrij eenvoudige zaak. In hoofdzaak, zou men zeggen, een kwestie van enige sociale lieden, die zich er voor spannen en van een kapitaalje. De praktijk blijkt anders, en daarover licht het rapport ons uitvoerig in.

Het aantal jongemannen van ca. 18 tot circa 25 jaar - daartoe beperkt zich het rapport³ - dat moeilijkheden heeft met zijn 'wonen' en behoefte heeft aan een 'beschut leefmilieu' - dat woord verkiest men boven 'tehuis', omdat het beter de bedoeling weergeeft - is moeilijk te schatten. Het blijft in ons land een vrijwel verborgen verschijnsel. Maar bij een geregistreerde groep als reclassanten, waarmee contact wordt onderhouden, dringt het 'thuis-probleem' zich soms schrijnend aan de werkers op. Menigmaal is voor een jongeman, die om enigerlei reden niet bij zijn familie kan wonen, niet een voor hem geschikt kosthuis te vinden.

Doorstroming

Wellicht dat de lezer nu in gedachten tot de conclusie komt dat het, naar hij meent, zeker gaat om het op touw zetten van grotere kosthuizen (dat is immers efficiënter) die dan - begrijpelijk - onder leiding van één of meer mensen komen te staan. De moeilijkheid is echter dat dit niet helemaal klopt. Een goed onderkomen is wel belangrijk, maar niet voldoende. Wat is namelijk het geval?

Het ontbreken van een 'thuis' heeft in negen van de tien gevallen te maken met een onvoldoende 'sociaal functioneren' van deze jonge mensen. Soms gaat het om voorbijgaande spanningen (conflicten), soms om ernstiger aanpassings-

moeilijkheden (thuis of op het werk), die een veel intenser hulpverlening vergen, om zodanig te worden verholpen, dat een zelfstandig functioneren in de maatschappij in een eigen leefmilieu minder bezwaren zal opleveren.

Dit laatste ziet het rapport als einddoel van de opname, dat binnen een redelijk korte tijd - niet langer dan na 6 maanden - gerealiseerd dient te worden. Een 'doorstroming' die eenvoudiger lijkt dan in werkelijkheid het geval zal blijken en die veler medewerking vereist. Toch dringt de werkgroep er op aan om aan deze eis reëel de hand te houden. Een min of meer permanent verblijf zou een bewaringseffect aan het tehuis geven, hetgeen bepaald ongewenst is. Hier ligt een duidelijke taak, aldus meent de werkgroep, voor de maatschappelijk werker, die, met de jongeman, ook tijdens het verblijf in het tehuis, contact blijft onderhouden.

Differentiatie

Jongemannen met uiteenlopende problemen kan men bezwaarlijk in één tehuis⁴ - het woord heeft nu al meer inhoud gekregen - onderbrengen. Om lange en moeilijke typering te vermijden kiest het rapport voor de simpele bruikbare drie-deling: a-huis, b-huis, c-huis. Hiervan heeft het a-huis in hoofdzaak het karakter van een pension-tehuis voor jongemannen, die niet een opzettelijke beïnvloeding nodig hebben om spoedig aan een eigen levensvorm toe te zijn.

Een b-huis behoeft een leiding, die in staat is om meer specifieke (sociaal pedagogische) hulp te geven. Gewoon in de dagelijkse (individuele) omgang met de 'bewoners', maar ook in groeps-gesprekken, als een oefening in samen denken en werken, en tevens als een 'ontladingsmogelijkheid' voor eigen problematiek. Voor een dergelijk tehuis moet deskundige leiding (directeur) en wetenschappelijke begeleiding (psycholoog, groepsworkdeskundige) beschikbaar zijn, om zowel de bewoners als de groepsleiders steun te geven in de intermenselijke processen, die zich in het werk (buitenshuis) en in het tehuis voordoen en die - naar het rapport veronderstelt - tot betere sociale aanpassing van de opgenomen jongemannen kan leiden.

Over een c-huis dat een therapeutische (psychiatrische) behandeling van de cliënten vereist en dus een veel meer gespecificeerd karakter draagt, heeft de werkgroep zich slechts zeer summier willen uitlaten, omdat aan de totstandkoming van een b-huis verreweg de voorkeur wordt gegeven. Teneinde hiermede ervaring op te doen stelt men voor om te starten met een huis onder leiding van personeel dat voor een b-huis geschikt is, maar dat aanvankelijk bevolkt wordt met een a-bezetting (om in de taal van het rapport te spreken).

Vrijwilligheid

Zal het aldus geschetste tehuis, dat merendeels door reclassanten zal bevolkt worden, nu een justitueel stempel dragen? Hierover heeft de werkgroep een duidelijk standpunt. Hoezeer het tehuis justitieel van belang moge zijn, men stelt de vrijwillige opname als voorwaarde. Het tehuis zal niet het odium van straftehuis mogen dragen, willen de bewoners aan het doel van het tehuis kunnen meewerken. Van meet af aan zal deze vrijwillige medewerking voorop moeten staan en daarmee zullen degenen, die de plaatsing van een jongeman met hem voorbereiden, rekening moeten houden, aldus het rapport. Dit geldt zowel voor degenen die als voorwaardelijk veroordeelden, als voor hen die na een straf tijd - bijvoorbeeld bij V.I. - voor (tijdelijke) opname in aanmerking komen, om beter toegerust te worden op een zelfstandig maatschappelijk leven.

Andere aspecten

Hiermede zijn de hoofdlijnen van het rapport wel ongeveer - zij het zeer in het kort - geschetst. In enige hoofdstukken worden allerlei aspecten, zoals de methodiek van werken, de personeelsvoorziening, de consultatieve staf, de voor het doel vereiste behuizing, de financiering verder uitgewerkt. In het bestek van dit overzicht kunnen we hier niet allemaal op in gaan.

We willen volstaan met een paar grepen. Met betrekking tot de behuizing worden interessante suggesties gedaan, waarmee men ter plaatse, waar een tehuis gevestigd zal worden - volgens advies in een grootstedelijke omgeving - zijn voordeel kan doen.

Dat de financiering (investering en exploitatie) bijzondere aandacht verdient zal wel niemand verwonderen. Voor de dekking van het tekort (naast de bijdragen van de bewoners in d vorm van kostgeld) wil men een beroep doen op de overheid als subsidiegever, van wie naar uit een oriënterend gesprek is gebleken, belangstelling mag verwacht worden, mits een dergelijk tehuis door

samenwerking van particuliere instellingen tot stand komt.

Ook de **bijlagen** bij het rapport bevatten interessante gegevens, waaronder het resultaat van een enquête, gehouden onder de Genootschapsbureaus naar de behoeften aan een opvangcentrum voor reclassenten met enkele aanbevelingen met betrekking tot de procedure, om in samenwerking met geïnteresseerde instellingen, de totstandkoming van een (eerste) tehuis op gang te brengen - waaronder het samenstellen van een (plaatselijk) stichtingsbestuur - wordt het rapport besloten.

Een stem uit de praktijk

In het bestek van ons blad dat in overwegende mate door niet-vakmensen wordt gelezen moeten wij volstaan met een korte beschrijving van de inhoud van het rapport. Trouwens, de vakmensen nemen uiteraard van het gehele rapport kennis. Het leek ons interessant om de heer Z. Hartog, die als directeur van het tehuis voor werkende jongens 'Het Heem' in Amsterdam een jarenlange ervaring heeft om zijn reactie op het rapport te vragen:

"Met bijzonder veel genoegen hebben we het rapport gelezen. Telkens was het of we ons eigen tehuis voor werkende jongens hierin tegen kwamen. Weliswaar ligt onze leeftijd lager, 15-19 jaar, maar evenals bij deze toekomstige oudere broer komen we in principe toch veel gelijksoortigs tegen.

Zo o.a. de medewerking, de bereidheid tot opname, het zich richten op de maatschappij waar de gehele methode toe dwingt.

'Het verblijf in het tehuis moet zoveel mogelijk een weerspiegeling zijn van het normale maatschappelijk leven'.

'De tewerkstelling via arbeidsbureau of raadplegen van krantenadvertenties'.

'Het overwinnen van de drempelvrees voor officiële instanties'. Bekende klanken in dit rapport en dagelijkse zaken voor ons.

Moeten we over de noodzaak van een dergelijk tehuis nog iets zeggen? Voor ons, het kwijtraken van een schuldgevoel bij het herhaaldelijk nee moeten zeggen tegen aanvragen voor 20-jarigen, maar ook voor de 17-, 18- en 19-jarige, die vrij komt en geen onderdak heeft, waar mee geleurd moet worden. Gelukkig betreft men ook in de opnameplanning die categorie jongens die niet direct onder bemoeienis van de reclassering vallen, maar om de één of andere reden tot een zwerfend bestaan dreigen te vervallen, en die zijn er heel wat meer dan we denken. We hebben meerderen meegemaakt die met een week onderdak en een stuk **begeleiding** in deze week weer perspectief in het leven zagen. Het gaat niet om zo'n

lang verblijf; het gaat om een zinvol, beperkt verblijf. Niet opnemen en maar zien wat het lot straks brengen zal, maar, aldus het rapport, de voorbereiding op het tijdstip van vertrek begint in principe reeds bij de plaatsing. Deze laatste zin is ons uit het hart gegrepen. Ze geldt echter niet alleen in dit toekomstig tehuis maar hopelijk voor elk tehuis of internaat."

¹ Ned. Genootschap tot Reclassering.

² In de werkgroep hadden zitting de heren Mr. K. S. Bieger (voorzitter), drs. N. Boeken, J. K. Buiteman, drs. B. v. d. Haer, H. Hollander, Mr. J. G. Milius en P. E. Hutte (secretaris).

³ Uitvoerig wordt in het rapport gemotiveerd waarom de werkgroep uitgaat van genoemde leeftijdsgroep - met uitzonderingen naar beneden en naar boven - die in 1966 niet minder dan 35,6 pct. onder reclassenten uitmaakte.

⁴ Het rapport gaat uit van een opnamecapaciteit van 24 jongemannen. Hoewel een groter aantal economische voordelen biedt, pleit de werkgroep voor zo klein mogelijke aantallen, afhankelijk van doel, beschikbare behuizing, enz.

Het resocialiseringscentrum

'De Graafschap'

De hulp aan prostituees

In oktober 1957 stelde het Nationaal Comité van Instellingen voor Zedelijke Volksgezondheid een commissie 'maatschappelijk werk en prostitutie' in, die het prostitutievraagstuk moest bestuderen, 'om zo mogelijk te komen tot beter en meer gericht maatschappelijk werk.

In maart 1964 bracht deze commissie een rapport uit, in 1960 voorafgegaan door een interim-rapport, waarin een uitwerking was opgenomen van een plan tot het oprichten van resocialiseringscentra. In 1966 kon de inmiddels in 1961 geboren Mr. A. de Graaf-stichting een centrum openen in Amsterdam-Zuid. Nu, dus ruim elf jaar na de instelling van de commissie, zijn de eerste resultaten zichtbaar: de Mr. A. de Graaf-stichting is een landelijk coördinatiepunt geworden voor hulp aan prostituees; in het tehuis 'De Graafschap' verbleven tot nu toe twintig meisjes en vrouwen, van wie er het afgelopen jaar drie na ruim een jaar in staat bleken de maatschappij, zonder nieuwe hang naar de prostitutie, te betreden. In 'De Graafschap' zijn hun twee dingen in het

bijzonder bijgebracht: het werken in normale arbeidsverhoudingen, het in staat zijn gewone sociale relaties op te bouwen. De Mr. A. de Graaf-stichting heeft terecht vermeden het accent te leggen op 'prostitutiebestrijding': daarom mogen ook degenen, die weer terugvallen op de prostitutie, niet als 'mislukte cliënten' worden beschouwd. Ook zij kunnen op de één of andere manier geholpen zijn, dat is nu eenmaal in het maatschappelijk werk moeilijk te peilen.

De belangrijkste aanleiding tot het instellen van de commissie 'maatschappelijk werk en prostitutie' was de constatering, dat het maatschappelijk werk, op alle terreinen geïntensiveerd en gespecialiseerd, ten opzichte van de prostitutie ten achter was gebleven. Want terwijl de prostitutie na de oorlog een krachtige opleving vertoonde, werd de hulpverlening aan de prostituees eerder ingekrompen dan uitgebreid. Eigenlijk werd alleen in Amsterdam iets gedaan aan maatschappelijk werk: door het Goodwill centrum van het Leger des Heils, de Zusters Augustinessen in de Warmoesstraat, een afdeling van de Gem. sociale dienst en een speciale tak van het Nederlands genootschap tot reclassering, die na enkele jaren weer werd opgeheven. Het Leger des Heils en de Zusters Augustinessen deden en doen veel goeds in de Amsterdamse binnenstad, maar zij zijn niet in de eerste plaats op de prostitutie gericht; het is solidariteitswerk in de buurt, waarvan ook prostituees kunnen profiteren. Specifieke hulp was er wel van de stichting 'De Halte', in 1958 opgeheven.

De naam 'zuster' Hoekendijk, van De Halte, heeft nog steeds een bekende klank in de hoofdstad.

Over de Mr. A. de Graaf-stichting (genoemd naar een van de grote pioniers in dit werk) en over het resocialiseringscentrum 'De Graafschap' hadden wij een gesprek met mej. Mr. W. F. Hoogenkamp, leidster van het bureau en met mej. Th. J. Maurer, directrice van 'De Graafschap'. Zij wezen er op, dat personeelswisselingen (mej. Maurer startte op 1 december 1967) remmend hebben gewerkt, maar waren toch van oordeel, dat de bereikte resultaten perspectief bieden voor de toekomst. Belangrijk is, dat de Mr. A. de Graaf-stichting een vraagbaak aan het worden is voor alle instellingen, die wel eens te maken hebben met de prostitutie.

Met het Goodwill centrum van het Leger des Heils zijn de verhoudingen het laatste half jaar geformaliseerd. Eens in de maand is er een bespreking, waarbij ernaar wordt gestreefd, dat de prostituees, met wie de maatschappelijk

werksters van luitenant-kolonel Bosshardt in aanraking komen, worden verwezen naar de stichting, wanneer zij te kennen geven iets aan hun leven te willen doen. Het Leger des Heils maakt ook vaak gebruik van het deskundigen-team van de stichting.

Ook in de andere steden gebeurt nu wat meer: in Den Haag is het Leger des Heils actief, in Rotterdam bestaan plannen voor een opvangtehuis op Kattendrecht. Het Nationaal comité heeft in drie steden werkgroepen gevormd, als voortzetting van het werk van de commissie 'maatschappelijk werk en prostitutie,' voor plaatselijke 'inventarisatie' van de prostituees, over wie als het er op aankomt nog maar heel weinig bekend is. Ook in 'De Graafschap' worden den de gegevens van alle cliënten zo geadmistreerd, dat wetenschappelijk onderzoek ervan mogelijk is. Het Nationaal Comité heeft het plan om te komen tot een diepgaand onderzoek van de prostitutie, om iets meer te weten te komen van deze vrouwen, van wie in ieder geval vaststaat dat zij veelal neurotisch en 'relatie-gestoord' zijn.

Degenen, die bij de stichting hulp hebben gevraagd om te worden geresocialiseerd, vormen een groep, die mogelijk nogal wat afwijkt van het 'gemiddelde'. Mej. Maurer: 'Waarschijnlijk doen alleen diegenen een beroep op ons, die zich in de prostitutie moeilijk staande kunnen houden.'

In Amsterdam zijn het Goodwill centrum en de zedenpolitie het best geïnformeerd over de prostituees. De door hen geschatte aantallen lopen wel wat uiteen. De politie houdt het op 900 'huiszittende' prostituees in de binnenstad, buitenwijken niet meegerekend. Het Goodwill centrum kent in de hele stad 2000 huiszittende prostituees, maar telt daarbij de gelegenheden-vrouwen (op beursdag) en de gecamoufleerde prostitutie, die zich afspeelt in sigarenwinkels, massage-instituten enz. Buiten deze getallen staan de zogenaamde call-girls.

Uitgesproken minderjarigen kunnen zich niet zo makkelijk 'vestigen' in de prostitutie. De buurt weet, dat daar moeilijkheden van komen met de justitie en houdt hen er wel uit. Toch is er bij veel meisjes, vaak met een kinderbeschermingsverleden, een proces van afglijden merkbaar naar de prostitutie. Mej. Maurer: 'In Amsterdam hoef je als meisje nooit op straat te slapen; in elke kroeg is wel een man te vinden, die je meeneemt voor een nacht. Het zoeken naar geborgenheid is dan nog primair.'

Zeer opvallend is het enorme verloop onder de prostituees, die voor het merendeel uit de leeftijdsgroepen 20-30 jaar komen. Na een jaar of vijf is een

groot deel van de 'bevolking' van de buurt vernieuwd. Het aantal prostituees, dat tussen de 30 en 40 jaar blijft 'praktiseren' en eventueel later in de 'wereld' blijft als madame of kamerverhuurster, is niet zo groot. Er moeten dus veel prostituees automatisch tot een meer maatschappelijk aangepast leven komen, door een huwelijk of (dat zijn uitzonderingen) na het bewust vergaren van een kapitaal, waarmee een nieuw leven wordt begonnen.

Daarnaast blijven er honderden prostituees, die hun leven willen veranderen en dat niet kunnen zonder steun. De Mr. A. de Graaf-stichting is opgericht om hun de helpende hand te bieden. Het zelf 'werven' wordt vermeden; de stichting drijft op de samenwerking met instellingen, die direct contact hebben met de betrokken meisjes en vrouwen. Van de 32 aanmeldingen in 1967 voor externe hulp (wat in zes gevallen tot een langdurig en in acht gevallen tot een kort maatschappelijk werk-contact leidde) waren de bronnen o.a.: de zusters Augustinessen, politie, maatschappelijk werksters van kerken en ziekenhuizen, gemeentelijke sociale dienst, Leger des Heils, reclasseringsinstellingen, jeugdhuis, NVSH, arbeidsbureau, bureau voor alcoholisme en raad voor de kinderbescherming.

Soms komen meisjes, die kennis hebben gemaakt met 'De Graafschap', een collega introduceren. Zo ontstaat op den duur toch een bekendheid ('hoe lang doen andere instellingen voor maatschappelijk werk er niet over om een begrip te worden'), die de stichting niet wilde krijgen door publiciteit. Overigens is de aanvankelijke angst, dat men in het tehuis last zou ondervinden van souteneurs, niet gegrond gebleken, het heeft zich nog niet voorgedaan. Een ander voorbeeld van contact: een vader, die zich zorgen maakte over zijn jonge, maar door al weer ontbonden huwelijk meerderjarig geworden dochter, kreeg van de politie de raad te gaan praten bij de Mr. A. de Graaf-stichting, hetgeen tot opname van het meisje leidde. In het aanvangsstadium hanteerde 'De Graafschap' als norm voor opname, dat er een enigszins gunstige prognose moest zijn en dat de cliënten bereid en in staat was de hulpverleningsmogelijkheden te gebruiken. Men is dat wat ruimer gaan hanteren. Daarom stelt men zich op het standpunt, dat in het tehuis ook aan de motivatie moet worden gewerkt. Een nadeel is natuurlijk, dat daardoor de kans van een vervroegd afzien van de hulp groter wordt. De drang naar de prostitutie blijkt namelijk vaak moeilijk te overwinnen. Ook de meisjes en vrouwen, die in het tehuis zijn opgenomen, vallen soms terug op

hun vroegere gewoonten en gaan zich prostitueren. Dat is al te merken aan de aandacht, die zij dan plotseling weer aan hun opmaak en kleding besteden. Over het algemeen zijn de cliënten toch wel blij uit 'het leven' te zijn gestapt, ook al omdat zij daarin vaak geen succes waren. 'Ik durfde nooit op te bieden. Ik kon geen weerstand bieden aan mannen, die geen voorbehoedsmiddel wilden gebruiken,' is vaak hun klacht.

Dat laatste is er de oorzaak van, dat onder de opgenomen cliënten meer geslachtsziekten voorkomen dan normaal onder prostituees. Iedere nieuwing gaat dan ook eerst naar een gynaecoloog van de Vrije Universiteit voor een uitgebreid onderzoek. Zij blijven daarna onder controle van de arts, die deel uitmaakt van de consultatieve staf. Velen zijn geestelijk en lichamelijk in een slechte conditie, die soms in eerste instantie medicamenteus moet worden opgevijseld. Een in het oog springend feit is de veel voorkomende verslaving aan alcohol.

De meisjes en vrouwen die in 'De Graafschap' worden opgenomen, blijven de eerste zes weken zoveel mogelijk thuis om een beetje op verhaal te komen. Ook moet in het begin worden voorkomen, dat zij aan de verleiding worden blootgesteld in de stad te blijven hangen. In 'De Graafschap' zijn drie sociaal-agogische medewerksters, van wie er steeds één aanwezig is (ook 's nachts), een hoofd van de huishouding en een maatschappelijk werkster, die haar aandacht verdeelt tussen het tehuis en de externe contacten. Hun voornaamste taak in de eerste weken is het bijbrengen van regelmaat, het laten wennen aan een normaal wak- en slaapritme. 'Het zijn nachtuilen, het kost een enorme moeite hen om twaalf uur naar bed te krijgen. Zij hebben een aversie tegen huishoudelijk werk en omdat wij jammer genoeg nog bijna geen thuiswerk kunnen bieden, is de verveling in de eerste weken groot.' Die verveling wordt doorbroken door geregelde gesprekken met de maatschappelijk werkster en de tehuismedewerksters, de psychiaters en de psycholoog (test), die samen met de socioloog en de arts het hulpverleningsplan opstellen. De bewoonsters moeten de eerste weken ook veel aan hun kleding doen. Dat willen zij zelf, zij vinden hun vroegere 'beroepskleding' uit de toon vallen in het tehuis. Na een week of twee mogen de nieuwkomers overdag wel eens boodschappen doen, na vier weken wordt een proef genomen met een 'avondje uit' (tot half elf), in diezelfde periode wordt er werk gezocht. 'Een goed baantje vinden geeft nog veel

Sociale dienstverlening in de praktijk (3)

Het algemeen maatschappelijk werk van de afdeling Enschede

problemen, al is er zo langzamerhand een goede relatie opgebouwd met het Gewestelijke arbeidsbureau. Het hangt af van het type cliënte, soms hebben zij zulke schuldgevoelens, dat bij de eerste de beste werkgever het hele verleden wordt opgebiecht.'

De banen, die het best blijken te voldoen, liggen in de verzorgende sector: kapster, verkoopster, strijkster in een wasserij, hulp in de huishouding. De cliënten tonen zelf nog wel eens voorkeur voor het horeca-wezen, maar dat wordt hun om begrijpelijke redenen afgeraden. Grote salarissen zijn er uiteraard niet direct te verdienen en ook dat geeft spanningen. Wanneer er nog geen werk is gevonden moeten zij rondkomen van het zakgeld, dat is vastgesteld op basis van de bijstandswet: f 48 per maand. De verzorgingskosten in 'De Graafschap' komen meestal ook voor rekening van de bijstandswet.

Na zes weken wordt de vrijheid groter, een te strenge discipline zou trouwens averechts werken, omdat het hele verblijf op vrijwillige basis berust. Er wordt wel van de inwonsters verwacht, dat zij na hun dagelijks werk voor het avondeten thuis komen of bij verhindering even opbellen. 's Avonds mogen zij weg wanneer zij willen, doordeeweeks tot kwart voor elf, in het weekeinde tot twaalf uur. Heel vaak geven de vrouwen en meisjes er de voorkeur aan thuis te blijven: een beetje praten of televisiekijken.

Het huis, aan een rustig plein in Amsterdam-Zuid, bestaat uit drie etages. Op de bovenste etages heeft ieder een eigen kamer, die naar goeddunken mag worden ingericht; op de andere etages zijn de woonkamer, de eetkamer, een grote keuken en een kantooruimte. De sfeer benadert een beetje die van een gezin, waarbij iedereen een handje helpt. De inwonsters hebben veel behoefte aan gezelligheid, zij gaan graag met een medewerkster naar een bar ('om eens ergens anders te komen dan op de Zeedijk') of inkopen doen. Natuurlijk zijn er de eerste twee jaar fouten gemaakt. Zo weet mej. Maurer nu hoe belangrijk het is, dat de maatschappelijk werkster van de instelling, die het eerste contact heeft gemaakt en de cliënte heeft verwezen, deze nog enige tijd blijft begeleiden, door eens op te bellen of langs te komen.' Mej. mr. Hoogenkamp: Fouten als deze zijn onvermijdelijk in een experiment, waarin men zoekend en tastend een weg moet uitzetten. Ook van negatieve ervaringen wordt geleerd ten bate van een positieve uitgroei van dit project.'

H. SMITS

De derde afdeling waarvan we de lezers een geschreven portret, tegen de achtergrond van het algemeen maatschappelijk werk, willen voorzetten, ligt in Twente in de uiterst zakelijke gemeente Enschede.

Men verwachtte in dit artikel dus niet de ietwat romantische geschiedenis van een naar emancipatie strevende groep buitenkerkelijken of een sociaal geïsoleerde minderheid, zoals in de beide vorige artikelen. Het wordt het meest nuchtere verhaal van de drie. Even nuchter als de 'oudste' maatschappelijk werkster van de afdeling, mejuffrouw H. J. Lameijer, waarmee wij enige tijd gesproken hebben en van wie wij het meeste van wat hier geschreven is al pratend hebben vernomen. Ook de heer J. Knoop, bestuurslid en voorzitter van de sectieraad voor gezinsverzorging heeft ons het een en ander kunnen vertellen.

Geschiedenis

Humanitas in Enschede bestaat al heel lang. De geschiedenis gaat terug tot de na-oorlogse schaarste-jaren en de tijd van minister Liefthinx. In 1946-'47 was Humanitas in Enschede al aan gezinsverzorging begonnen. Dat bracht een voordeel en een nadeel met zich mee. Door de gezinsverzorging is Humanitas, door de jaren heen, in Enschede grondig bekend geworden. Als componenten in de sociale dienstverlening is Humanitas ter plaatse steeds aanvaard en ingeschakeld. Een nadeel is dat de beschikbare bestuursleden zich zó sterk op de geld- en tijdverslindende taak in de gezinsverzorging hebben geworpen, dat er jarenlang geen tijd of aandacht over was voor andere zaken en taken die bij Humanitas in het westen toch wel eerder tot ontwikkeling zijn gekomen. Dat is niet verwonderlijk, want het leiden van gezinsverzorging is in deze plaats steeds een dankbare zaak geweest. Er zat ook groei in. Het bestuur van de gemeente heeft altijd belangstelling getoond voor het sociaal gericht particulier initiatief. Eerst was het met de financiën wel eens wat karig, maar dat is geleidelijk bijgetrokken. Het in die jaren naar economisch herstel strevend bedrijfsleven in Enschede zag het ook als een belang de gezinsverzorging te steunen, mits de instellingen samen bereid zouden zijn een plaatselijk toporgaan te stichten waarmee door de bedrijven een duidelijke relatie kon worden opgebouwd.

Een nuchtere zaak. Het is een bedrijfsbelang dat werknemers ter plaatse op dienstverlening kunnen rekenen voor moeilijkheden die in het gezin en dus buiten het bedrijf liggen, maar die toch man-uren kunnen kosten. De economische basis kon dus wel beter worden dan in menige andere plaats, maar de

zorgen voor het handjevol vrijwilligers in de gezinsverzorging waren legio. De hele organisatie beruiste op vrijwilligerswerk. Jarenlang heeft in Humanitas de gezinsverzorging goed gedraaid met vrijwillige leidsters. Op de huidige dag komt het trouwens nog voor, dat vrijwilligsters worden ingeschakeld, wanneer b.v. alle gezinsverzorgsters bezet zijn en de nood heel hoog is. Wij menen hierin elementen van de oude Twentse 'noaberhulp' te kunnen proeven.

In Amsterdam noemen wij de afdeling Enschede, met zijn goed geoutilleerde drie-mans-bureau, een 'middelgrote afdeling'. Maar aan het ledental ter plaatse zou je dat niet zeggen, hoe bekend Humanitas ook is bij de bevolking, de plaatselijke overheid en het bedrijfsleven. De oorzaak ligt misschien in de jarenlange concentratie op de gezinsverzorging. Voor iets anders was gewoon geen tijd.

Het algemeen maatschappelijk werk

Het algemeen maatschappelijk werk is als het ware met een sprongmutatie tot bloei gekomen. Niet zo lang geleden, maar toen ook goed. In de zestiger jaren kreeg de afdeling een aantal bestuursleden, die de fixatie op de gezinsverzorging durfden te doorbreken, daarbij volledig gesteund door het gewestelijk bestuur en zijn directrice. De nieuwe plaatselijke bestuursleden — het waren er ook wat meer dan vroeger — bleken niet bang voor wat meer financiële risico's. Zij hadden oog voor een moderne zakelijke aanpak, en voor planning. We zullen maar geen namen noemen om geen volledigheidproblemen op te roepen. De Twentenaren kennen ze, wij kennen ze. Zij zijn er ten dele nog, anderen hebben zich alweer, na een heilzame activiteitsexplosie, teruggetrokken. Mejuffrouw Lameijer denkt met genoegen terug aan de tijd dat zij in 1964 solliciteerde, want terzelfdertijd kwam er hoopgevend zicht op goede ruimtelijke voorzieningen. En die wens was ook voor haar een belangrijk aspect van haar taakopvatting. Van 1962 tot 1965 kon de afdeling reeds over de diensten van mevr. T. van Kalker—Mulder, als maatschappelijke werksters—leidster van de gezinsverzorging beschikken, maar er was toen nog geen plaatselijk kantoor. Het bureau voor algemeen maatschappelijk werk staat nu goed bemand op poten en er wordt zóveel werk verzet dat men aan een vierde medewerker toe is. Onze voorafgaande mededeling over de langdurige concentratie op de gezinsverzorging moet de lezer vooral niet als

kritiek opvatten, er zit ook een groot compliment in verborgen. Met de gezinsverzorging had de afdeling de sleutel in handen tot een onmiddellijke integratie van het afdelingsbureau, zodra dat was opgezet, in het sociale leven van de stad. En dat garandeerde een vliegende start aan het algemeen maatschappelijk werk.

Introductie

In onze twee voorafgaande 'afdelingsportretten' komt duidelijk tot uiting dat het public-relations-werk en het introduceren van Humanitas als professioneel instituut een onmisbaar onderdeel vormde van de integratie-voorbereiding. Dat was in Enschede nauwelijks nodig. Door de gezinsverzorging was Humanitas al dermate een plaatselijk begrip geworden dat de maatschappelijk werkers van het moment af dat zij waren aangesteld midden in het werk zaten. Meijuffrouw Lameijer, die in 1965 werd aangesteld als eerste maatschappelijk werkster met een eigen bureau, moest reeds na een half jaar om assistentie voor het vele werk vragen, waarop prompt de heer B. E. Zomerplaat in dienst kon worden genomen. Het toenamebeeld van het aantal cliënten begon zelfs even als een meetkundige reeks.

Toen wij meijuffrouw Lameijer vroegen hoe haar introductie was verlopen, moest zij daar merkwaardigerwijs even over nadenken. Zij vertelde dat zij haar introductie geleidelijk-aan geregeld had zodra zij, temidden van het vele werk, 'daar even tijd voor had'. De conclusie ligt voor de hand: Humanitas en zijn werk was in feite reeds geïntroduceerd. Het enige dat meijuffrouw Lameijer te doen had was alleen nog kennis maken als vertegenwoordigster onzer instelling. Sinds 1967 is het bureau uitgebreid met een derde medewerkster, mevrouw T. v. d. Kamp-Nederlof.

Het kantoor

Humanitas moest in 1965 een bureau inrichten. Het bestuur wenste dat en meijuffrouw Lameijer had bij haar sollicitatie reeds te kennen gegeven dat zij uitdrukkelijk van dezelfde mening was. Op zo'n moment blijkt ook weer dat de jarenlange bekendheid van Humanitas door de gezinsverzorging voordelen opleverde. Het gemeentebestuur behoefde geen tijd te besteden aan kennis maken met Humanitas, aan wie het een voor dit doel geknipt gebouw verhuurde. Onze medewerkers zijn namelijk gehuisvest in een deel van een oud, maar goed aangepast en verbouwd koetshuis, dat eigendom van de gemeente is. Koetshuizen liggen meestal aan secundaire parallelstraten en dat is een heel goede plaats voor kantoren als het onze. Het

uithangbord, zoals dat past in oude straten, is heel duidelijk in het aangeven van de spreekuren. De hier gehuisveste medewerkers hopen nu maar dat hun vierde collega ook in een 'nieuw' deel van dit koetshuis kan worden ondergebracht, want zij willen er graag blijven werken. Wijzelf vonden dit zake-lijke, maar toch gastvrije onderdak (de deur stond open, je kan zo naar binnen) te prefereren boven een aangepast kantoor in een 'huis in de rij'.

De sociale situatie van Humanitas

Het lijkt veel, maar we moeten ons niet verliezen op die drie of vier medewerkers. Meijuffrouw Lameijer heeft ons voorgerekend dat in een plaats van 135.000 inwoners, met een buitenkerkelijkheidspercentage van 34 pct., Humanitas met dit aantal medewerkers bepaald niet oververtegenwoordigd is. Natuurlijk staat keuzevrijheid van de cliënt ook voor ons voorop, maar als we ons arbeidsterrein naar zijn optimale vorm schatten, achten wij toch het percentage van de buitenkerkelijkheid een redelijke richtsnoer. Het ook in deze verhouding geringe ledental maakt ons respect voor dit bestuur alleen maar groter. Toch zullen zij met ons wel hopen dat ook in deze stad zich op een goede dag zo'n medewerker presenteert die 'er als ledenwerter even tegenaan gaat' en het ledental verdubbelt. Ze zijn er bij Humanitas, zij het niet overal. Op het gebied van de collecte, de lotenverkoop en het vestigen van een goede relatie met het bedrijfsleven zijn onze leden in Enschede heel bekwaam. Het geld voor de tekorten is altijd op tafel gekomen.

De cliëntenkring

Over dit onderwerp kunnen we kort zijn. De grote meerderheid bestaat uit buitenkerkelijken en dat is volkomen verklaarbaar uit de voorgeschiedenis van Humanitas en de sociografie van de stad.

Er is een begin van samenwerking ontstaan tussen de diverse instellingen voor maatschappelijk werk. Plm. 3 jaar geleden ontstond uit een collegiaal kennismakingsbezoek op het Katholiek Bureau voor Maatschappelijk Werk een nauwer contact tussen de functionarissen van de verschillende instellingen voor maatschappelijk werk. Via de betrokken besturen leidde dit tot bepaalde afspraken en dit resulteerde o.a. in een bij toerbeurt vervullen van een spreekuur in een wijkcentrum in een nieuwe buurt. Meijuffrouw Lameijer vertelde dat de resultaten nog niet overweldigend waren en dat de gezamenlijke plaatselijke collegae hierover nog wel eens van gedachten zouden moeten wisselen. Wij dachten toen we dit

schreven aan het gezamenlijk spreekuur in twee Haagse wijken dat in beide gevallen wel een groot succes opleverde. Maar daar heeft het samenwerkende team dan ook de zorg voor het algemeen maatschappelijk werk in de gehele wijk volledig van de daar tevoren werkende afzonderlijke instellingen overgenomen. Dat geldt voor het grote Den Haag. Het is de vraag of dat in een plaats als Enschede, waar de bereikbaarheid van de diverse bureau's o.i. toch veel minder problemen oplevert, wel de juiste weg is. Misschien moet het hier anders. Men wil er op studeren. Het is een merkwaardige zaak met die samenwerking in het algemeen maatschappelijk werk. De vormen zijn overal anders. Plaatselijke impulsen en gevarieerde initiatieven spelen nog een grote rol en geen van de landelijke besturen of toporganen heeft al voldoende ervaring opgedaan om nu al met verantwoordelijke richtlijnen te komen, hoewel daarnaar, zeker in Humanitas, met grote ernst wordt gestreefd. Wie de toelichting op de Rijksbegroting 1969 goed naleest moet constateren dat men ook ten departemente bezig is met een beleidsbijdrage op het gebied van de inter-levensbeschouwelijke samenwerking. Zolang de instellingen daarover nog niet voldoende zijn ingelicht, blijft de beleidsvorming per instelling een speculatieve en moeilijke zaak.

De contacten in Enschede van maatschappelijke werkers met de huisartsenkring om tot een betere samenwerking te komen achten wij ook een gunstig teken. Wij weten uit het reeds eerder aangehaalde voorbeeld van de wijkconcentraties in Den Haag dat een goed verwijzingsverkeer met artsen voor beide partijen heel veel waard is (zie 'Van Mens tot Mens' maart 1969).

Vrijwilligers

Meijuffrouw Lameijer en haar collegae schakelen zonodig vrijwilligers in, maar veel belangrijker vindt zij dat het vrijwilligersélan, dat vroeger zoveel vrijwillige leiders in Enschede voor de gezinsverzorging heeft opgeleverd, nu een uitstekende bedding schijnt gevonden te hebben in een initiatief tot het opzetten van open bejaardenwerk en dat klopt weer helemaal met het beeld dat Humanitas elders oplevert.

Het congres in 1969

De meerderheid van de besturen van Humanitas hebben, als antwoord op een enquête van het hoofdbestuur, geantwoord dat het congres van Humanitas bij voorkeur gehouden zou moeten worden in een plaats waar een verdienstelijke afdeling van Humanitas is gevestigd. Het hoofdbestuur heeft o.i. terecht voor 1969 Enschede gekozen.

H. VAN SCHAAIK

KIND EN PLEEGGEZIN

Mr. J. A. van Spanje. Uitgave: Van Loghum Slaterus-Arnheim 1968. Prijs f 12,50

Het is een verheugend initiatief, dat deze artikelen in een enigszins gewijzigde en aangepaste vorm gebundeld zijn in een handzame uitgave.

Verheugend vooral omdat onze inzichten de door de schrijver ontwikkelde gedachten en beschouwingen over de gezinsverpleging te waardevol zijn om in het vergeetboek te raken.

In de benadering van de pleeggezinsituatie, alsmede van het pleegkind daarin, gaat men er in ons land volgens de schrijver nog steeds vanuit, dat er een grote overeenkomst bestaat tussen een normaal gezin en een pleeggezin.

Dat deze algemene mening niet juist is, werkt de schrijver in het eerste hoofdstuk uit, waarvan wij u in dit korte bestek de conclusie willen geven:

De situatie, waarin een kind in een pleeggezin verkeert, vertoont vergaande overeenkomsten met die van het gezin. Wij denken hierbij aan de samenwoning, de constante aanwezigheid van dezelfde opvoeders, het verantwoordelijkheidsgevoel van de pleegouders, de psychische verbondenheid van het pleegkind en het pleeggezin. Uit het samenspel van al deze op elkaar inwerkende factoren ontstaat de dieptepedagogische inwerking.

Deze situatie vertoont evenzo diepgaande verschillen. Wij denken dan aan het 'niet-verwacht', maar 'geplaatst-zijn,' het niet bestaans-verbonden-zijn binnen het pleeggezin, de oorzakelijke verbinde-tenis van verleden en heden, de niet absolute, maar relatieve verantwoordelijkheid van de pleegouders, het bezit van een buiten het pleeggezin staande afkomst van het pleegkind, de niet wet-terlijk gefundeerde verhouding van kind en pleegouders.

Juist door het samenspel van de ver-gaande overeenkomsten en diepgaande verschillen tussen gezin en pleeggezin is de levenssituatie van het pleegkind in wezen problematisch.

Vanuit deze gedachten gezien gaat het dus niet meer om de positie van het kind in het pleeggezin, maar de positie in de maatschappij, die het kind door en via het gezin kan verwerven.

Het pleeggezin is in deze gedachten-gang middel met een bepaalde doel-stelling.

In de volgende hoofdstukken behandelt de schrijver de keuze van pleeggezin-nen en de daarbij te hanteren criteria, de motieven en tegemotieven voor gezins-verpleging, het beroepspleeggezin.

Tot slot wijdt de schrijver een hoofd-stuk aan de methodische uitgangspun-ten van de gezinsverpleging.

Hierin pleit hij voor een meer zakelijk-organisatorische opzet, zowel naar de kant van de relatie pleegouders-pleeg-kind als naar die van de relatie vereniging-pleegouders.

In deze gedachtengang passen onder-meer de vergoedingen aan pleegouders voor de verleende diensten, cursussen voor pleegouders, de heroriëntering op de taken van de maatschappelijk wer-ker in het geheel der gezinsverpleging, de opleiding van de maatschappelijk werkers voor deze specifieke taken.

De heer Van Spanje is er in geslaagd om in een beperkt bestek van plm. 140 blz. een vrij diepgaande behandeling te geven van de meest belangrijke aspec-ten van de gezinsverpleging en wel op een heldere en begrijpelijke wijze. Hoewel niet iedereen het geheel eens zal zijn met de door hem ontwikkelde zienswijze, hopen wij toch dat velen, al dan niet beroepsmatig bij het kinderbe-schermingswerk betrokken, dit boek zul-len lezen en herlezen.

W. Post

'In het belang van het kind', beschou-vingen over kinderbescherming, adop-tie en kinderrecht, door mr. J. A. Nota. Uitgave 'De Toorts' Haarlem, prijs f 12,50.

Het is een gelukkige gedachte van de uitgever geweest om aan de heer Nota te vragen om een aantal van zijn ge-houden voordrachten, alsmede een aan-tal van zijn publikaties in de vakbladen in één uitgave te willen bundelen.

De motivering hiertoe was het feit dat er weinig informatie bestaat over actu-ele vragen op het terrein van de kinder-bescherming en de opleidingen. Wij kun-nen deze motivering onderschrijven.

Het boekje, plm. 140 blz., bestaat uit een negental opstellen over verschil-lende aspecten der kinderbescherming, een vijftal opstellen over de adoptie en een viertal over het nieuwe kinderrecht. Hoewel het verleidelijk is om nader op de inhoud van dit boekje in te gaan, moeten we daar in dit korte bestek he-laas vanaf zien. Wij bevelen een ieder die beroepshalve óf op andere wijze betrokken is bij de kinderbescherming aan dit waardevolle boekje te lezen. W.P.

'DISCUSSIËREN EN VERGADEREN' door drs. R. Roels (onderzoeksleider Centrum voor Andragogisch Onderzoek, Brussel) 2de druk bij Wolters-Noordhoff, Gronin-gen (serie: Vormingswerk- theorie en praktijk).

Het samenpraten in groepsverband is van toenemend belang. Het neemt bo-vendien een steeds groter deel van onze tijd in beslag. Maar moet men niet vaak achteraf constateren dat de besluit-

ten onder de maat bleven, en dat tijd, energie en belangstelling verspild wer-den omdat de bijeenkomst slecht was voorbereid en onbekwaam werd ge-leid? Discussiëren en vergaderen is een kunst en een kunde die men op school zou moeten leren.

Aangezien het onderwijs in gebreke blijft moet men er als volwassene als-nog aan beginnen. Hier en daar worden er cursussen gegeven in het leren dis-cussiëren. Daarnaast is er in het Neder-lands een schamele literatuur. Alleen daarom al moeten wij drs. Roels dank-baar zijn voor zijn boekje, dat een wel-kome aanwinst is op dit gebied. Het is daarbij nog een aardig boekje ook, dat in zijn helderheid en beknoptheid gere-kend mag worden tot het beste dat er over dit onderwerp is geschreven.

Na een inleiding over het belang van de groepsdiscussie, geeft hij een over-zicht van de verschillende typen van het groepsgeprek, ieder met zijn eigen mogelijkheden en beperkingen. De kern van dit boekje is echter het hoofdstuk over de discussie als groepsdynamisch verschijnsel. Hierin bespreekt Roels het verband tussen persoonlijkheid en de wijze van deelnemen door de groepsle-den; het behandelen van problemen in de groepsdiscussie, en de fasen van het groepsgeprek; zindelijk denken en lo-gisch redeneren, en de inhoudelijke voorbereiding door de discussieleider. Na een hoofdstuk over het leiden van een groepsdiscussie (optreden en ta-ken), eindigt hij met een beschouwing over de discussie in grote groepen, waarin behalve informatie-technieken, activeringstechnieken en hulpmiddelen, ook het opstellen van de agenda aan de orde komt.

Een belangrijk aspect van het leiden van discussies is het hanteren van groepsrelaties. Dit roept bij de deelne-mers vaak een angst op voor manipula-tie. Roels is daar goeddeels aan ontko-men. Het blijft echter jammer dat ook hij de stereotiepen van de verschillen-de soorten deelnemers gebruikt. Deze geijkte beelden worden nog eens met tekeningen versterkt. Het doet echter weinig af aan de waarde van dit boek-je, dat zowel voor de beginnende als ervaren discussieleiders — en ook voor deelnemers — tal van praktische aan-wijzingen geeft. Het zal vooral zijn waarde bewijzen als schriftelijke bege-leiding van oefencursussen.

FRESE

